

ОДЕСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

**СУЧАСНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ
СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ
ТА КРИМІНАЛІСТИКИ**

*Всеукраїнська науково-практична конференція
з нагоди 110-річчя діяльності
Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз
Міністерства юстиції України*

м. Одеса, 5 вересня 2024 року

Видавництво
«Юридика»
2024

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз
Міністерства юстиції України
04.09.2024 року, протокол № 5*

Члени організаційного комітету:

Дмитро Кішко – директор Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України; **Маргарита Журавльова** – кандидат психологічних наук, заступник директора з експертної роботи Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України; **Антоніна Черемнова** – кандидат юридичних наук, доцент, вчений секретар Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України; **Віктор Бесчастний** – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, керівник секретаріату Конституційного суду України; **Альберт Єзеров** – кандидат юридичних наук, доцент, суддя Верховного Суду; **Катерина Головка** – доктор юридичних наук, професор, директор Видавництва «Юридика»; **Валерій Бужор** – доктор юридичних наук, професор, почесний президент Інституту кримінального права та прикладної кримінології; **Маріус Лунда** – радник-посланник Посольства Литовської Республіки в Україні; **Олег Дубинський** – доктор юридичних наук, професор, заслужений працівник освіти України, проректор Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова; **Тетяна Коломось** – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений юрист України, декан юридичного факультету Запорізького національного університету; **Максим Корнієнко** – доктор юридичних наук, професор, полковник поліції, проректор Одеського державного університету внутрішніх справ; **Олексій Кот** – доктор юридичних наук, професор, директор Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України; **Ярослав Лазур** – доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету Ужгородського національного університету; **Наталія Мішина** – доктор юридичних наук, професор, запрошений професор Університету Страсбурга; **Єгор Назимко** – доктор юридичних наук, професор, перший проректор Донецького державного університету внутрішніх справ; **Володимир Цилипенко** – доктор юридичних наук, директор, доцент кафедри міжнародних відносин Навчально-наукового інституту міжнародного права, інновацій і проектної діяльності Львівського університету бізнесу і права, Почесний консул Литовської Республіки; **Василь Попович** – доктор технічних наук, професор, начальник навчально-наукового інституту цивільного захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності; **Олександра Смірнова** – кандидат економічних наук, доцент, проректор з наукової роботи Державного податкового університету; **В'ячеслав Тильчик** – доктор юридичних наук, професор, проректор з наукової роботи Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»; **Дмитро Швець** – доктор юридичних наук, доцент, заслужений працівник освіти України, полковник поліції, ректор Одеського державного університету внутрішніх справ.

С 91 Сучасні напрямки розвитку судової експертизи та криміналістики : збірник Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 5 вересня 2024 р.). Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. 536 с.

ISBN 978-617-8182-52-6

Видання адресоване науковим та науково-педагогічним працівникам закладів вищої освіти і наукових установ, здобувачам вищої освіти, докторантам та всім, хто цікавиться актуальними питаннями розвитку судової експертизи та криміналістики.

УДК [343.98+340.6]-043.86"313"(062.552)

© Одеський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України, 2024

© Видавництво «Юридика», 2024

ISBN 978-617-8182-52-6

© Автори, 2024

Експертиза слідів ніг і взуття при розслідуванні злочинів, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань)	
Ларкін Михайло	298
Актуальні питання при проведенні судово-товарознавчих експертиз по визначенню ринкової вартості майна в минулому часі (ретроспективна оцінка)	
Левінцова Тетяна	300
Судова експертиза як інструмент обґрунтування аномально низької ціни тендерної пропозиції	
Лежнін Володимир	304
Особливості психологічного обстеження підекспертної особи – військовослужбовців учасників бойових дій	
Литвиненко Едуард, Стромило Анна	308
Методичні підходи в судовій експертизі з безпеки життєдіяльності	
Лісовицька Ірина, Муха Олег	312
Окремі питання організаційно-технічного та інформаційного забезпечення ситуаційної експертизи під час досудового розслідування	
Мазниченко Юрій, Баулін Олег	315
Визначення залишкової несучої здатності та технічного стану пошкоджених залізобетонних конструкцій внаслідок бойових дій	
Максюта Олена	319
Особливості використання криміналістичних обліків в діяльності підрозділів внутрішньої безпеки Національної поліції України	
Мельковський Олександр	322
Роль мухи мертвих у судово-ентомологічній практиці	
Милостива Дар'я, Бабченко Анна	326
Сучасні лабораторні методи визначення якості та безпеки харчових продуктів	
Милостива Дар'я	328
Поняття «каліцтво статевих органів» в судовій медицині	
Митрофанов Ігор	330
Новації правничої мови чи нехтування усталеними поняттями	
Мінченко Раїса	334
Aspects of modern it project and team management – relevant basis for the forensics investigators	
Molozhanov Oleksii, Svetlichnyi Igor	338
Особливості проведення судової експертизи безпеки життєдіяльності, за умови якщо потерпілий працював за цивільно-правовим договором	
Неділько Денис	342

9. Судова медицина : підручник / за заг. ред. В. Д. Мішалова. Київ, 2018. 575 с.

10. Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень: Наказ МОЗ України № 6 від 17 січня 1995 року. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG791.html (дата звернення: 07.08.2024).

НОВАЦІЇ ПРАВНИЧОЇ МОВИ ЧИ НЕХТУВАННЯ УСТАЛЕНИМИ ПОНЯТТЯМИ

Мінченко Раїса,

*доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України,
професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
Голова ГО «Правовий вимір»*

Правова мова, правнича мова, правова допомога, правнича допомога, правова наука, правнича наука – перелік схожих словосполучень можна продовжувати довго. В професійному середовищі фахівців в галузі права, суддів, адвокатів, практикуючих юристів, працівників правоохоронних органів, науковців та інших правознавців, що займаються юридичною діяльністю, зокрема, правозастосовного характеру, деінде виникає професійна дискусія, а часом і непорозуміння щодо застосування названих правових термінів.

Як правильно писати, говорити, чи можна використовувати зазначені словосполучення як синоніми, чи тотожні терміни, яке значення мають терміни «правова («правнича»), і чим відрізняються один від одного і як співвідносяться? Що стосується юристів-учених, то в юридичній літературі досить довго ведеться наукова дискусія щодо існування окремих понять «правова мова» і «правнича мова», їх правової природи і сутнісного змісту. Один з провідних фахівців в галузі теорії права професор П. Рабінович наполегливо і досить переконливо відстоював позицію щодо того, що словосполучення «правнича мова» означає більш широке і об'ємне поняття, ніж поняття «правова мова», яка, на його думку і переконання його прихильників, є лише однією з багатьох складових елементів загального поняття «правнича мова».

На думку П. Рабіновича, до загального поняття «правнича мова» відносяться наступні елементи: правові терміни, правова номенклатура, правова аббревіатура, професійний сленг, загальнонавживані слова, що

набувають спеціального значення у нормативно-правових актах та спеціальні терміни [1].

Не ставлячи в цілому під сумнів обґрунтованість наукової позиції знаного теоретика права, все ж таки виникає питання, коли, на якому етапі, з якого моменту сукупність елементів об'єднаних однією характерною рисою «правовий, правові» (терміни, номенклатура, аббревіатура та інші) перетворюються в одне ціле з назвою «правнича» а не правова мова»? І ще більше не зрозуміло, з якою метою створювати таку плутанину. Думається, що в цілому проблема розмежування означених термінів є здебільшого надуманою і саме тому для правників, які займаються правозастосовчою практикою, як і раніше, терміни «правова» і «правнича» сприймаються як тотожні і жодного змістовного навантаження і практичного значення не мають.

Проте, саме надихнувшись вченими думками провідних фахівців в галузі теорії права, розробники цілої низки законопроектів щодо реформування правової системи держави в цілому, і судової системи зокрема, у 2016 році до Верховної Ради України внесли цілий пакет законопроектів, включаючи оновлені версії всіх процесуальних кодексів України, Закону України «Про судоустрій та статус суддів», Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і центральний проект закону щодо змін до Конституції України. Розробники цих законопроектів серед іншого пропонували змінити термінологію і замінити дефініції правової допомоги на правничу допомогу.

Необхідно зазначити, що якогось фундаментального пояснення і обґрунтування заміни згаданих термінів розробники не надали. Суб'єктом зазначеної законодавчої ініціативи виступав тодішній Президент України. До речі, необхідно сказати, що існуючий в ту пору Інститут законодавства Верховної Ради України як науково-дослідна установа надав правові висновки щодо всіх внесених на розгляд Верховної Ради згаданих законопроектів і, зокрема, виказав свою позицію щодо безпідставності та необґрунтованості заміни деяких правових дефініцій, в тому числі і заміни правової допомоги на правничу допомогу.

Але Верховною Радою України була підтримана ініціатива розробників згаданих законопроектів, і в усіх вищезазначених спеціалізованих законодавчих актах і, найголовніше, в Конституції України з'явився новий правовий термін «правнича допомога».

Тепер щодо розмежування правничої мови приватного права і правничої мови публічного права України. Якщо дотримуватись тої точки зору, що правові терміни є складовими правничої мови, то думається, що правнича мова приватного права дещо буде відрізнятися

від правничої мови публічного права в частині частоти застосування і використання правових термінів, які більше притаманні саме приватним галузям права, як то: цивільне законодавство, цивільно-правова відповідальність, цивільно-правові методи, цивільні права, суб'єкти цивільних правовідносин, цивільно-правові зобов'язання та інші. Проте не можна стверджувати про існування окремої правничої мови приватного права і окремої правничої мови публічного права, так як інші складові правничої мови залишаються практично тими ж самими, як то права абревіатура, права номенклатура, професійний сленг і т.д.

Що стосується запровадження нових правових термінів до правничої мови і закріплення їх в законодавстві України, то думається, що перш ніж запроваджувати нові правові терміни і визначати нові правові дефініції необхідно ґрунтовно і комплексно дослідити існування і застосування правової термінології, яка використовується всіма без винятку правознавцями станом на сьогодні.

До прикладу, у 2010–2016 рр. до законодавства України, зокрема, Конституції України, антикорупційного законодавства Закону України «Про державну службу», Закону України «Про освіту», Закону України «Про вищу освіту», Закону України «Про судоустрій та статус суддів», Закону України «Про Вищу раду правосуддя», Закону України «Про Конституційний Суд України» був запроваджений достатньо новий та маловідомий правовий термін так званої «добročесності» (добročесність судді, академічна добročесність, добročесність державного службовця, добročесна робота та ін.).

Необхідно зазначити, що єдиного законодавчого визначення названої правової категорії «добročесності» не існує, проте різного роду дефініції добročесності можна знайти у Вікіпедії, тлумачних словниках, підзаконних нормативних актах.

Так, матеріал Вікіпедії містить наступне визначення: *«Добročесність (...) – моральна якість та чеснота, проявляється у тілесній чистоті у всіх її проявах (це розуміння характерне, як правило, більш світським середовищам). Добročесність – це позитивна протилежність статевої нестриманості, блуду, розпусти, а особливо в самотньому житті.»* [2]. В національному правовому полі цей термін походить від англійського слова “integrity”, яке Кембриджський словник тлумачить як якість бути чесним та мати тверді моральні принципи, які не змінюються під впливом обставин [3]. За визначенням терміна, який подано у Сучасному словнику з етики, добročесністю є чеснота – позитивна моральна якість, зумовлена свідомістю і волею людини, яка є узагальненою стійкою характеристикою людини, її способу життя, вчинків; якість, що характеризує готовність і здатність

особистості свідомо і неухильно орієнтуватись у своїй діяльності та поведінці на принципи добра і справедливості [4].

Наявність такої якісної характеристики як доброчесність чи її відсутність для певної категорії осіб стала свого роду інструментом, що впливає на реалізацію особою права участі у конкурсах на зайняття певних посад, просування по службі тощо. Необхідно звернути увагу на те, що в багатьох випадках термін «доброчесності» чи «недоброчесності» використовується різними дорадчими органами, створеними при органах державної влади, та громадськими організаціями, залученими до процедур відбору кандидатів на певні посади, як свого роду «ярлик» чи спосіб перешкоджання просуванню небажаної особи кар'єрними сходами чи зайняття певної посади. І абсолютно незрозуміло і, як видається, абсолютно необґрунтовано було запроваджувати названий правовий термін «доброчесності» до законодавства України, яке на той момент мало в собі такі правові категорії як честь, гідність та ділова репутація, що за своїм змістом повністю відповідали характеристиці так званої доброчесності. Більше того, в законодавстві України існував і існує на сьогодні правовий механізм захисту честі, гідності і ділової репутації і давно напрацьована стала судова практика розгляду зазначеної категорії справ.

Що стосується характеристики особи на предмет її відповідності критеріям доброчесності чи недоброчесності, то жодного окремого правового механізму захисту доброчесності особи або спростування інформації про недоброчесність особи не існує, і відповідна судова практика з цієї категорії справ ще не напрацьована. Зазначене в своє чергу перешкоджає не тільки реалізації конституційного права особи на обрання певного виду діяльності, а й впливає на загальний судовий спосіб захисту порушеного права.

Література:

1. Рабінович П. М., Дудаш Т. І. Правнича мова: основні складники (загальнотеоритчна характеристика). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 1 (88). С. 17–29. URL: http://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/ilovepdf_com-17-29.pdf

2. Дописувачі Вікіпедії, «Доброчесність» Українська Вікіпедія, URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>

3. Integrity. *Cambridge Dictionary*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/integrity>